

Володимир Олександрович ПАВЛОВ
старший викладач, Київський університет права НАН України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3319-9015>
e-mail: pavlovvova333@gmail.com

НОМІНАТИВНО-КОГНІТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОЇ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

У статті проведено діахронний огляд формування номінативно-когнітивних особливостей англomовної юридичної термінології, що є основою сучасного функціонування полісемії та варіативності юридичної термінології. Афоризми та запозичені юридичні терміни з французької, кельтської та латинської мов сформували сучасний термінологічний пласт англійської юридичної терміносистеми, який потребує зміни полісемії однозначністю.

Ключові слова: термін, терміносистема, походження дефініцій, варіативність, полісемія

ВСТУП

Лінгвістичні дослідження ХХ-ХХІ ст. зосереджено на загальній та спеціальній лексиці, яка складає обширний пласт лексичного запасу мови. З розвитком науки та техніки, а також з появою нових понять у професійній діяльності людини кількість спеціальних лексичних одиниць постійно зростає. У зв'язку з інтенсивним поповненням пласту спеціальної юридичної лексики помітно зростає інтерес дослідників.

Актуальність дослідження зумовлена активним застосуванням іншомовних текстів, що слугують для спеціальних цілей. Практика їхнього викладання відстає від теоретичних досягнень у цій галузі. До того ж функціонування спеціальних текстів англійською мовою підвищується через те, що вони часто застосовуються в науковому дискурсі, наприклад, в анотаціях до статей.

Нині немає єдиної концепції перекладу термінів гуманітарних наук, що зумовило наявність кількох тенденцій у перекладі, головні з яких – це вільна та буквально інтерпретації.

Юридичні терміни відносяться до гуманітарної парадигми знань, їхня специфіка відмінна від термінів технічних наук. Сьогодні саме в гуманітарних науках відзначають тенденцію до їх інтеграції, що не може не вплинути на склад юридичної термінології. Термін однієї науки може вживатися в іншій, і це спричиняє багатозначність одного і того ж терміна, що, суперечить суті цього поняття: термін повинен бути однозначний, точний і зрозумілий. У цьому виникають проблеми й у передачі багатозначних термінів.

Лінгвісти називають ще одну причину полісемії в юридичній термінології – неправомірне запозичення іншомовних термінів. Отже, виявлення адекватних способів перекладу термінів гуманітарних дисциплін стає особливо актуальним, оскільки дасть змогу знизити ступінь переважаності мови іншомовними термінами.

МЕТА статті – виявити та описати номінативно-когнітивні особливості англomовної юридичної термінології через призму становлення та розвитку юридичної лексики.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Робота базується на працях вітчизняних та зарубіжних вчених, а також застосовано такі методи дослідження:

описовий метод, що включає спостереження, інтерпретацію і класифікацію мовного матеріалу, який застосовується у викладені процесу і результатів дослідження, метод дефініційного аналізу, семантичний аналіз, компаративний аналіз, а також прийоми узагальнення та типологізації.

РЕЗУЛЬТАТИ

Розвиток англійської юридичної термінології здійснювався під впливом багатьох екстралінгвістичних факторів: особливі моральні критерії та цінності англійської лінгвокультури, релігійні переконання, психологічні настанови.

Право британських кельтів передбачало поєднання поетичних максимум, пов'язаних між собою алітерацією. Це зумовлено усною традицією побутування багатьох суспільно-політичних положень того часу, що уможливило легше відтворити правовий афоризм.

Завоювання кельтів Римською імперією не вплинуло на раніше встановлені закони. Приблизно до 450 р. на Британських островах з'явилися племена саксів, англів та інших німецьких племен, що особливо позначилося на юридичному праві. В цю епоху формується староанглійська мова, яка поширюється на таких королівствах, як Кент, Ессекс, Сассекс, Уессекс, Іст Англія, Мерсія та Нортумбрія, тому виникає необхідність у створенні письмової юридичної системи регулювання суспільством. У 600 р. виходить перший збір законів, створений у королівстві Кент під час правління короля Адальберта.

В англо-саксонську добу з'являються перші юридичні терміни, які досі функціонують в юридичній терміносистемі Великої Британії: bequeath (заповідати), guilt (вина), manslaughter (позбавлення життя без попереднього наміру), murder (вбивство), right (право), swear (давати свідчення під присягою), ward (опікунство).

Т.П. Третякова називає стилістичні особливості юридичної мови англо-саксонського періоду [1]:

1. Поява та активне функціонування юридичних термінів, що власне формують терміносистему англійської юриспруденції;

2. Вживання мовних формул, як особливого роду необхідних виразів, що надають мовленню переконливість і виразність: In the name of the living God, as I money demand...

За словами дослідниці, у середні віки вербальні формули також мали майже магічне значення. До того ж відступ від формули, навіть невиразне її відтворення, міг виявитися фатальним у вирішенні справи [1].

3. Застосування алітерації, що уможливають легше запам'ятати юридичні формули. Так, у дарчих на землю англо-саксонського періоду зустрічається фраза з алітерацією: *mid mete and mid manne i sake and sokne*.

Фрази з прийомом алітерації є і в сучасних англійських юридичних документах: *Any and all Clear and, convincing House and*. Подібні висловлювання застосовуються наприкінці судового мовлення як мнемонічний прийом [3].

4. Паралелізм застосовувався для надання риторичної сили висловлюванням, особливо у клятвенному мовленні: *with my eyes saw and with my ears heard* (я бачив на власні очі і чув на власні вуха).

У сучасній юридичній мові спостерігається функціонування вище зазначених мовних одиниць, наприклад, у показаннях свідків відзначають наявність схожих елементів клятви: *to tell the truth, whole truth and nothing but the truth* (говорити правду, тільки правду і нічого, крім правди).

Після скандинавського завоювання юридична мова Британських островів поповнилася словом *law* (закон). Також з цих часів збереглася англо-саксонська лексична одиниця *riht*, у сучасній англійській – *right* (право).

Скандинави принесли в юридичну термінологію бритів слова ісландського походження: *gift* (дар), *loan* (позика), *sale* (продаж), *trust* (довірчі відносини) та багато інших, проте, більша їх частина зникла внаслідок нормандського вторгнення на Британські острови [9].

У VII ст. в Англії широко поширилося християнство, яке мало вплив на юридичну термінологію країни. Особливо посилилася роль латині як мови освічених людей. В юридичну мову увійшли латинізми: *client* (клієнт), *conviction* (осудження), *admit* (визнати), *mediate* (бути посередником), *legitimate* (законний). Однак латинська мова поступово витісняється французькою [9]. Вплив французької мови почалося з нормандського завоювання, оскільки мова «північних воїнів» була однією з її діалектів.

На початку VII ст. французька мова стала мовою права (*Law French*). Втім, розмовна мова серед юристів є поєднанням англійської, французької та частково латини. М. Харвей зазначає, що багато судових розглядів велися переважно англійською мовою, навіть в епоху нормандського завоювання [11].

Варто зазначити, що до XVIII ст. багато юридичних документів склалися латинською мовою. Авторитет латині був настільки великий, що багато англомовних

термінів перекладалися латиною: *murdrum* – murder (вбивство). Французькі терміни-запозичення також латинізувалися: *juratores* (присяжні), *seisitus* (заарештований).

Нині в дифамації (наклепи) досі застосовуються латинські терміни-запозичення: *colloquium* (співбесіда), *defamation* (наклепи), *innuendo* (інсинуація), *libel* (наклепи).

Повертаючись до ролі французької мови в англійській термінологічній системі юриспруденції, відзначимо, що навіть з втратою її значимості в Англії, юристи використовують чимало термінів-галіцизмів: *assault* (образа), *crime* (злочин), *damage* (збитки), *easement* (сервітут), *felony* (тяжкий злочин), *heir* (спадкоємець), *larceny* (крадіжка), *marriage* (шлюб), *party* (сторона у процесі), *process* (процес), *sentence* (вирок), *verdict* (вердикт) тощо.

Тільки з XIV ст. здійснюються спроби розширити вплив англійської юридичної термінології Англії. З появою у XV ст. друкарства це стало особливо можливим. З цього часу активно розвивається письмова мова судових документів Англії.

Англійська юридична термінологія формувалася ще за часів британських кельтів. Сучасна юридична мова є складним змішанням трьох мов. Попри консерватизм юридичної системи Великої Британії, він поповнюється лексичними інноваціями. Юридична терміносистема англійської мови, як і будь-яка інша терміносистема, має певні характеристики.

ВИСНОВКИ

Англійська юридична термінологія має довгу історію формування складу її компонентів. Частково її складають слова законів епохи Британських кельтів, англо-саксонські терміни права, питома вага яких належить латинським та французьким запозиченням.

Як показують численні дослідження, англомовна юридична термінологія містить велику кількість лексичних одиниць, які вживаються у мові повсякденного спілкування взагалі, або вживаються, але з іншим смисловим наповненням.

Багато термінів юриспруденції застаріли, що свідчить про потребу певної мовної модернізації цієї професійної мови. Понад те, деякі лексичні одиниці застосовуються у кількох галузях права, проте у кожному мають різні значення, що порушує принцип точності і однозначності терміна. У зв'язку з цим в англійській юридичній термінології зустрічається омонімія, яка може стати причиною непорозуміння у процесі комунікації загалом і професійної комунікації, зокрема. Позитивною тенденцією сучасної юридичної термінології англійської є прагнення позбутися мовної варіативності.

Список використаних джерел

1. Ачкасов А.В., Третьякова Т.П. Динамический потенциал контекста в определении устойчивости терминов. *Известия Санкт-Петербургского государственного экономического университета*. 2012. С. 41-44.
2. Безуглова О.А., Кузнецова А.А., Юридическая лексика на занятиях по английскому языку в языковом ВУЗе. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. Тамбов, 2016. № 4(58): в 3-х ч. Ч. 1. С. 177-179.
3. Бондарева Н.А. Способы перевода терминов уголовного права в русском и английском языках. *Известия РГПУ им. А.И.Герцена*. 2014. № 172. С. 74-80.
4. Нестерович В.М. Проблемы перевода юридических терминов. *Право и управление. XXI век*. 2011. № 2. С. 77-79.
5. Шуменко О.А., Кашенко П. Формування компетенції в аудіюванні англійської мови / матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції «PERSPECTIVES OF WORLD SCIENCE AND EDUCATION»: 2020. С. 1034-1043.
6. Bhatia V.K. *Analyzing Genre: Language Use In Professional Settings*. London, 2009. 246 p.

7. Cao D. Legal Translation. Handbook of Translation Studies / eds. Yves Gambier, Luc van Doorslaer. John Benjamins Publishing Company, 2010. Vol. 1. 200 p.
8. Cao D. Translating law, Clevedon. Multilingual Matters Ltd., 2007. 137 p.
9. Criminal Justice Act 2003. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/contents>
10. Haigh R. Legal English. Abington: Routledge-Cavendish, 2009. 120 p.
11. Harvey M. What's so Special about Legal Translation? *Meta*, 2002. 185 p.
12. Hassan B.A. Literary Translation: Aspects of Pragmatic Meaning. Cambridge, 2011. 211 p.
13. Künnecke M. Translation in the EU: Language and Law in the EU's Judicial. 2017. 212 p.
14. Binkowski R., Brinkerhoff C. The Good Wife. United States of America, 2009 – 2016. 347 p.
15. Tiersma P.M. Legal Language Chicago and London. The University of Chicago Press, 2009. 314 p.

References

1. Achkasov A.V., Tretyakova T.P. The dynamic potential of the context in determining the stability of terms / News of the St. Petersburg State Economic University. 2012. pp. 41-44. (in Russian).
2. Bezuglova O. A., Kuznetsova A. A., Legal vocabulary for English classes at a linguistic university, Philological Sciences. Questions of theory and practice. Tambov, 2016. № 4(58): in 3 parts. Part. 1. pp. 177-179. (in Russian).
3. Bondareva N.A. Methods of translating terms of criminal law in Russian and English. *News of RGPU named after A.I. Gertsen*. 2014. No. 172. pp. 74-80. (in Russian).
4. Nesterovich V.M. Problems of translation of legal terms. *Law and management. 21st century*: 2011. № 2. pp. 77-79. (in Russian).
5. Shumenko O.A., Kashenko P. Formation of competence in English listening / materials of the 10th international scientific and practical conference "PERSPECTIVES OF WORLD SCIENCE AND EDUCATION": 2020. pp. 1034-1043. (in Ukrainian).
6. Bhatia V.K. Analyzing Genre: Language Use In Professional Settings. London, 2009. 246 p.
7. Cao D. Legal Translation. Handbook of Translation Studies / eds. Yves Gambier, Luc van Doorslaer. John Benjamins Publishing Company, 2010. Vol. 1. 200 p.
8. Cao D. Translating law, Clevedon. Multilingual Matters Ltd., 2007. 137 p.
9. Criminal Justice Act 2003. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/contents>
10. Haigh R. Legal English. Abington: Routledge-Cavendish, 2009. 120 p.
11. Harvey M. What's so Special about Legal Translation? *Meta*, 2002. 185 p.
12. Hassan B.A. Literary Translation: Aspects of Pragmatic Meaning. Cambridge, 2011. 211 p.
13. Künnecke M. Translation in the EU: Language and Law in the EU's Judicial. 2017. 212 p.
14. Binkowski R., Brinkerhoff C. The Good Wife. United States of America, 2009 – 2016. 347 p.
15. Tiersma P.M. Legal Language Chicago and London. The University of Chicago Press, 2009. 314 p.

Volodymyr PAVLOV

Senior Lecturer, Kyiv University of Law of the National Academy of Sciences of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3319-9015>

e-mail: pavlovvova333@gmail.com

NOMINATIVE-COGNITIVE FEATURES OF ENGLISH LEGAL TERMINOLOGY

The relevance of the research is determined by the active use of foreign language texts that serve special purposes. The practice of their teaching lags behind the theoretical achievements in this field. Moreover, the functioning of special texts in English is enhanced by the fact that they are often used in scientific discourse, for example, in abstracts of papers. At the moment, there is no single concept of translation of humanities terms, which led to the presence of several trends in translation, the main of which are free and literal interpretations. Legal terms refer to the humanitarian paradigm of knowledge, their specificity is different from the terms of technical sciences. Today, it is in the humanities that there is a trend towards their integration, which cannot but affect the composition of legal terminology. The term of one science can be used in another, this causes ambiguity of the same term, which contradicts the essence of this concept: the term must be unambiguous, precise and understandable. In this, problems also arise in the transmission of multi-valued terms. Linguists cite another reason for polysemy in legal terminology - illegal borrowing of foreign language terms. Therefore, the identification of adequate ways of translating the terms of humanitarian disciplines becomes especially relevant, as it will allow to reduce the degree of language overload with foreign language terms. The work is based on the works of domestic and foreign scientists, and the following research methods were also used: descriptive method, which includes observation, interpretation and classification of linguistic material used in the presentation of the process and results of the study, the method of definitional analysis, semantic analysis, comparative analysis, and as well as methods of generalization and typology.

Keywords: *term, term system, origin of definitions, variability, polysemy*